

Uničevanje »nasprotnikov«

IVO ŽAJDELA

Jeseni 1943 je komunistom na Gorenjskem uspelo vzpostavili svojo mrežo revoluciji podpornih ustanov. Med njimi je ključno vlogo imel VOS, ki je uničeval vse, ki bi jim lahko na poti na oblast povzročali ovire. Sledili so si umori, v Škofji Loki je bil celo pravi pokol, po vojni pa so s prstom kazali na »črno roko«.

Oktober 1943 je VOS aretiral (ugrabil) domžalskega podjetnika Slavka Kvartiča, ki je bil kot sekretar okrožne gospodarsko-finančne komisije tudi član OOOF Kamnik, bil pa je tudi kandidat za člana KPS. Med njegova »obremenilna dejanja« je VOS uvrstil: sestajanje z Rozumkom; članstvo v POOF, saj je tudi ta imel zvezo z Rozumkom; sprejemanje Rozumkovih navodil, da morajo partizani prenehati z zahrbtnimi napadi in požiganjem tovarn, v skladu s katerimi je tudi Kvartič zahteval od Kamniškega bataljona prenehanje izvajanja vojaških akcij; oviranje terenskega političnega dela, a obenem propagiranje za vstop v OF; opiranje na imovitejše ljudi; stremljenje, da postane član OOOF; oddaljevanje ljudi od partije; zavlačevanje izvajanja direktiv ali njihovo neupoštevanje; širjenje govoric o belogardističnem značaju okrožnega komiteja KPS in omalovaževanje njegovih članov; stalno vzdrževanje zvez s »plavogardističnimi« organizatorji v kamniškem okrožju (Lojze Plemelj, Franc Polak, Vitko in Lojze Mejač) itd. Vse te očitke naj bi Kvartič priznal, zanikal pa je obtožbo poverbe denarja skupaj z Miklavcem, vendar pa naj bi VOS iz »zasliševanj« (ni jasno katerih, predvsem pa kakšnih) ugotovil, da sta z Miklavcem poverila 60.000 mark. VOS ga je »obsodil« na smrt (poročilo OK VOS Kamnik o zaslišanju Slavka Kvartiča 30. 11. 1943).

Kvartičev primer je v knjigi *Zločin pri Lenartu* (Ljubljana, 1973, str. 321–378) opisal Jože Vidic.

Uničenje Miklavčevih

O uničenju ljudi, povezanih s tako imenovanim samoiniciativnim pokrajinskim odborom Osvobodilne fronte za Gorenjsko, je odločal in potem pisal

eden od vodilnih gorenjskih vosovcev Niko Kavčič. Tako je v knjigi *Pot v osamosvojitve* napletel (str. 91–92), da ko je bil Rozumek razkrit oziroma je odpovedala njegova dvojna igra, so Gorenjsko zajele množične aretacije in streljanja talcev. Takrat naj bi po Kavčiču Rozumek obračunal tudi z Miklavcem in Kolbom, ki še vedno nista spregledala njegovih namer. Na sestanek 5. novembra 1943 v Goričanah, katerega bi se moral udeležiti tudi Rozumek, je ta poslal policijo. V spopadu je bil ubit Ivan Trampuž, Ivan

Konec v Goričanah

Dogodek 5. novembra 1943 v Okršlarjevi hiši v Goričanah (pod dvorcem) je opisal Jože Vidic v knjigi *Zločin pri Lenartu* (1973, str. 373–377). Zapisal je, da ni znano, kdo je sestanek sklical. Da se razbrati, da Ivan Miklavc. Bil je v stanovanju Anice Trampuš. Na sestanek so poleg Miklavca, ki je bil domačin in očitno gostitelj, prišli še brat Trampušev Ivan Trampuš in še en aktivist OF, torej trije aktivisti OF. Poleg njih pa še štirje pripadniki Vosa, med njimi Pavle Inglič - Bar, eden vodilnih vo-

Po kapitulaciji Italije, ko so komunisti (partizani) prišli do velikih količin orožja z nasilnimi mobilizacijami vseh moških, ki so jih polovili po vaseh, pa do številnega moštva partizanske paravojske, so tudi na Gorenjskem od jeseni 1943 začeli pustošiti z veliko silo.

Miklavc in Albin Kolb pa sta bila aretirana. Oba sta bila nato ustreljena v skupini 25 »talcev« 31. januarja 1944 v Šentvidu nad Ljubljano, kot odgovor na komunistični umor župana Šentvida Lovrenca Maurerja 25. januarja.

Maurerja naj bi ustrelil vosovec Jože Jama - Sine iz Poljan (vzhodni del Šentvida), komandant skupine Vosa iz Medvod. Bil je preoblečen v italijansko uniformo in tri četrt na eno na cesti pred Černetovo hišo v Šentvidu ustrelil župana Maurerja, koroškega Nemca, ko je šel iz urada na kosilo. Vosovec Jama je bil ubit 8. junija 1944. Po njem se imenuje ulica med Šiško in Šentvidom. Po drugi varianti naj bi Maurerja ubil Peter Jeraj iz Vodice, član Vosa Šentvid -Medno, ki je utonil pri gradnji proge Brčko-Banoviči.

sovskih morilcev za škofjeloško okrožje. Nemci so za sestanek izvedeli, hišo obkolili in prisotne na sestanku pozvali k predaji. Ker je vosovec Inglič vrgel nanje ročni bombi, ki sta dva ubili, vosovci pa so začeli divje streljati, je sledilno dveurno obstreljevanje. Na koncu je Ingliču uspelo uiti, trije so bili mrtvi, preostale tri, med njimi Miklavca, so Nemci aretirali, odpeljali v zapor v Begunje, Miklavca in Kolba pa naprej v taborišče Mauthausen. Tri aretirane, med njimi Miklavca, so ustrelili v skupini »talcev« v Šentvidu nad Ljubljano.

Vidičev konstrukt

Ko je Vidic zbiral gradivo za svojo knjigo, je veliko ljudi še živelo, dobil je lahko veliko sogovornikov in podatkov. Ker je bil to

čas trdega komunizma, ko se je divje nabijalo s črno-belo propagando, v kateri so bili na eni strani izrazito pozitivni partizani in vse, kar jih je obdajalo (OF, VOS), tisti pa, ki so jih ti uničevali, pa so bili izrazito negativni, je Vidic v tej propagandi imel zelo pomembno vlogo. Tako je v njegovih knjigah polno konstruktov in za la- se privlečenih trditev, slikanje izrazito negativne podobe »druge« strani pa stalnica, zato se je tega treba ob branju njegovih knjig ves čas zavedati.

Nelogično je, da bi Miklavc izdal samega sebe. Odgovor bo treba iskati v smeri dogajanja, ki se je silovito hitro razvilo jeseni 1943, ko so komunisti začeli še bolj srdito kot prej uničevati vse, kar jim je bilo na poti. S tem so ustvarjali izredno totalitarni svet, kjer je vladalo to, ali si z nami ali ne (sploh ne proti nam), torej ali-ali. To je že nekaj mesecev lahko spoznaval tudi Rozumek, postalo mu je jasno, da poskus sožitja ne bo uspel. Tako so na komunistično (vosovsko) skrajno zaostritev s številnimi umori lahko le odgovorili s protinasiljem.

Nekateri podjetniki so za OF oziroma partizane prispevali veliko denarja in blaga. Na primer Ivan Miklavc - Žan, so- lastnik tekstilne tovarne v Medvodah, Albin Kolb - Edvard, lastnik obrata športne opreme v Šentvidu, in še nekateri drugi s tega območja so samo leta 1943 zbrali 100.000 nemških mark, 10.000 pol papirja in drug material. Oba sta bila ustreljena 31. januarja 1944 v Šentvidu.

Grešni kozel Hojan

Milka Hojana - Marka, ki je poleti 1943 postal član KPS, so konec oktobra poslali v partizane, kjer je opravljal naloge operativnega oficirja v Prešernovi in Vojkovi brigadi, nazadnje pa je bil celo šef operativnega oddelka 31. divizije. V začetku leta 1944 ga je Kavčičeva VOS »obtožila«, da je »gestapovski agent« in »organizator be-ga«, na (formalno) zahtevo PK KPS za Gorenjsko ga je VOS ubila.

Komunisti so po tej čistki oziroma umorih »pravo«, to je strogo partijsko transmisijo POOF za Gorenjsko ustanovili šele na prvem zborovanju gorenjskih aktivistov OF 13. in 14. maja 1944, ki je bilo, kako pa drugače, združeno s partijskim posvetovanjem. Delo je opravila ena vodilnih komunistk Lidija Šentjunc - Joža.

Kot je ugotovila zgodovinarica Vida Deželak Barič, so glede metod delovanja partije oziroma organizacijskih načel »sprejeli dva pomembna sklepa, ki kaže- ta na krepitev funkcije Osvobodilne fronte kot transmisije partije, in sicer ta, da je treba odbore OF med drugim okrepiti s pritegnitvijo članov partijskih komitejev ter da sekretarji okrožnih in okrajnih

komitejev KPS odslej avtomatično postanejo tudi sekretarji vzporednih odborov OF«.

To je pomenilo, da je treba »uresničiti avantgardno vlogo Partije, ki mora vse delo v Osvobodilni fronti spretno razdeliti na sektorje in voditi vse ostale organizacije« (zapisnik seje Ob K KPS za Gorenjsko z dne 5. maja 1944).

Zatrtje sožitja

Po kapitulaciji Italije, ko so komunisti (partizani) prišli do velikih količin orožja

njenimi številnimi različicami odgovorov na partizanske »akcije«. Več kot 50.000 Slovencev je bilo med vojno ubitih zaradi komunistične revolucije. Smrti so imele najbolj različne obraze. Poleg tega je bilo veliko drugih, ki so sicer preživeli vojno, izpostavljenih nepopisnemu nasilju z mučenjem, grožnjami, ropanji, izseljevanjem in drugim ustrahovanjem. Strah se je, potem tudi z neizmernim povojnim nasiljem, zarezal tako globoko v ljudi, da jih še danes, več kot 70 let po dogajanju hromi.

Vosovec Pavle Inglič - Bar je ubil številne ljudi na Gorenjskem. Odgovoren je tudi za uničenje Miklavčevega odbora OF v Goričanah 5. novembra 1943.

z nasilnimi mobilizacijami vseh moških, ki so jih polovili po vaseh, pa do številnega moštva partizanske paravojske, so tudi na Gorenjskem od jeseni 1943 začeli pu- stošiti z veliko silo.

Tako so komunisti zatrtli poskus neka- terih ljudi, da bi tudi v Sloveniji okupa- cijo preživeli v milejši obliki, podobno kot v večini drugih evropskih držav, ki so jih okupirali Nemci, od Francije, Belgije, Nizozemske, Danske, Norveške, Švedske, Finske, Češkoslovaške, Madžarske, Bolgarije do Grčije in tudi Italije. Nikjer v teh državah, razen na koncu v Grčiji, komunisti niso zlorabili okupacije za svojo nasilno komunistično revolucijo. Povsod so z drugimi političnimi silnicami skrbeli, da bi njihovi narodi preživeli vojno s čim manj nasilja.

Čeprav je bilo o nasilju med vojno v Sloveniji veliko napisanega, pa se nam realno niti ne sanja, koliko tega nasilja je bilo v resnici. »Navadni« ljudje so bili izpostavljeni silnemu nasilju »enih« in »dru- gih«, komunistične revolucionarne pa- ravojske in okupatorjeve vojske z vsemi

Miklavčev poskus

Ivan Miklavc je ves čas od takrat, ko so ga 31. januarja 1944 ustrelili, povsem zamolčan. Če ga je že kdaj kdo omenil, ga je v ne- gativnem smislu. Ne moremo ga primerja- ti z intelektualci, ki so vodili komunistič- no revolucijo, z Edvardom Kardeljem in Borisom Kidričem. Bil je podjetnik, pou- darjeno Slovenec in neškodljiv.

Od leta 1942 so Miklavc in tudi drugi, ki so se družili v Glavnem odboru OF za Gorenjsko oziroma Miklavčevem odboru, videli, da tak način »boja proti okupa- torju«, kot so ga imeli komunisti, ni do- ber za Slovence, saj zahteva veliko ne- potrebnih žrtev. Poskušali so iskati *modus vivendi*. Uspelo se jim je celo pove- zati z vodjem gestapa na Gorenjskem Helmutom Rozumkom. Zelo poglobljena in natančna analiza razmer v času delo- vanja Miklavčevega odbora in Rozumka čaka zgodovinarje. Čisto možno je, da bo- do prišli do vsaj zanimivih dognanj in bo- do lahko iz njih potegnili nekatere vsaj za- nimive, če ne že pomembne sklepe. ■

Konec prihodnjič